

AVRUPA ÜLKELERİNDE ve TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİME GİRİŞ SİSTEMLERİ¹

ENTRY SYSTEMS OF HİGHER EDUCATION İN EUROPEAN COUNTRYS AND
TURKEY

Filiz GÖLPEK²
Kenan UĞURLUGELEN³

Öz

Dünyanın birçok ülkesinde yükseköğretim talebi sürekli olarak artmaktadır. Bu artışın nedenleri arasında yaşam düzeyinin yükselmesi, ilk- orta öğretimde giderek daha fazla öğrencinin yükseköğretim aşamasına ulaşması, bilimsel ve teknik ilerleme sonucunda düşük kademe eğitiminin günümüzde aşırı derecede karmaşıklaşan hayatın gereklerini karşılamada yeterli olmaması ve özellikle diğer eğitim seviyelerine göre yükseköğretimin bireylere daha fazla kazanç sağlaması gösterilmektedir. Yükseköğretim kurum sayısı ve kontenjanı ile ifade edilen yükseköğretim arzının arttırılamaması, oldukça rekabetçi bir giriş sisteminin geliştirilmesine neden olmuştur. Bu giriş sistemleri, adaylar arasından elemeyi sağlayan alternatif çözüm yolu olarak her ülkede farklı uygulanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, teknik bir çerçevede Türkiye’de ve bazı ülkelerde yükseköğretime giriş sistemlerinin karşılaştırılmasını sağlamaktır. Çalışmanın sonucunda, tek bir giriş sisteminin olmadığı, ülkelere göre değişen biçimlerde yükseköğretim kurumlarına kayıt yapıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, yükseköğretim talebi, yükseköğretim arzı, yükseköğretim giriş sistemleri.

Abstract

Demand of higher education has been increasing in many countries. Reasons for this demand are increases in living standarts, attainment of more students from primary and secondary schools and insufficiency of lower level schools for complexity of life and income. Number of higher education institutions, limited quota of universities and demand for education cause a competition in entry system. These systems are implemented in various countries eliminating candidates as an alternative solution.

This study aims to compare entry systems of higher education in Turkey and some of countries. As a result, it is seen that there is not a standart entry system and it varies according to student registration of universities.

Keywords: Higher education, demand of higher education, suplement of higher education, entry system of higher education.

¹ Bu çalışma, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi Bilim Dalı’nda Yrd. Doç. Dr. Filiz GÖLPEK danışmanlığında 2013 yılında tamamlanan“Yükseköğretime Giriş Sistemleri ve Maliyetleri: Gaziantep ve Diyarbakır İlleri Örnekleri” isimli yüksek lisans tezinin özeti niteliğinde gerekli güncellemeler yapılmak suretiyle hazırlanmıştır.

²Hasan Kalyoncu Üniv, İİBF, Yrd. Doç. Dr., e-posta: filiz.golpek@hku.edu.tr

³Hasan Kalyoncu Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü

1. Giriş

Birçok ülkedeki üniversite sistemleri, ortaöğretimden sonraki aşamayı kapsayan 4-6 yıllık yükseköğretim programlarıyla 2-3 yıl mesleki eğitimi veren kısa süreli programlardan oluşmaktadır. Yükseköğretim, ortaöğretime tamamlayan öğrencilerin kayıt yaptırabilecekleri eğitim düzeyidir. Ülkelere göre değişmekle birlikte, ortaöğretim diploma notuna ve/veya üniversite giriş sınavında elde edilen başarıya göre yükseköğretim kurumlarına kayıt yapılmaktadır.

Bu kurumlarda okumak isteyenlerin arasından en istekli ve en nitelikli olanların belirlenmesi amacıyla çeşitli eleme sınavları yapılmaktadır. Yükseköğrenim görmek isteyenlerin ortaöğretim birikimlerinin sınırlı olduğu bu eleme sistemi, yoğun talebe karşı yükseköğretim kurumlarının sınırlı kapasiteye sahip oldukları ülkelerde belli sayıda en iyi öğrenciyi seçmek, kimi ülkelerde de yükseköğretim kurumlarında kapasite sınırlılığı olmamasına karşın, daha nitelikli öğrenci kitlesini seçmek için uygulanmaktadır. Birçok ülke anayasasında bireyin istek ve yetenekleri doğrultusunda en üst düzeyde eğitim görmesi bireyin bir yurttaşlık hakkı, bunun sağlanması da devletin bir görevi olarak sayılsa da yükseköğretim ortaöğretime bitiren herkese açık bir eğitim basamağı olarak görülmemekte, bundan dolayı da yükseköğretime geçişte sayı, nitelik veya başarı yönünden bir kontrol sistemi uygulanmaktadır.

Dünya'nın farklı ülkelerinde üniversiteye girişteki seçme ve eleme işlemlerinin beş farklı şekilde gerçekleştirildiği ifade edilebilmektedir. Bunlar, şöyle sıralanabilir: (1) lise bitirme sınavları, (2) üniversiteye giriş sınavları, (3) standart yetenek sınavları, (4) çoklu sınavlar ve (5) sınavsız sistem.

Lise bitirme sınavları, liselerden mezun olmadan önce bir veya birkaç kez yapılan sınavlardır. Geniş bir müfredatı kapsayan başarı sınavları genellikle bölge veya ülke düzeyinde merkezi olarak yapılmaktadır. Bu sınavlardan elde edilen puanlar tek başına veya başka bazı koşullarla birlikte üniversiteye girişte göz önüne alınmaktadır. Fransa, Avusturya, İrlanda ve Mısır'da üniversiteye kabul bu şekilde gerçekleşmektedir.

Üniversiteye giriş sınavları, genellikle merkezi olarak yapılır ve ayrıca sınav sonuçlarına göre üniversite programlarına yerleştirme işlemleri de merkezi olarak gerçekleştirilir. Bu tür sınavlar, adayların lise eğitimleri boyunca öğrendiklerine dayalı olarak yapılan bilgi ölçmeye yönelik sınavlardır. Bu sistem, örneğin, Çin, İran ve Gürcistan'da uygulanmaktadır.

Standart yetenek sınavları, adayın başarı düzeyini ölçmekten çok genel bilişsel yeteneklerini ölçmeye yönelik olarak tasarlanmıştır. Sınavların sonuçları, üniversiteye giriş sürecinde, öğrencilerin önceki bilgi ve akademik başarıları ile birlikte değerlendirilirken dikkate alınır. Bu sistemin yaygın olarak kullanıldığı ülkelerden ABD’de standart yetenek sınavlarına ilave olarak adaylardan çeşitli belgeler de istenmektedir. İsveç’te ise üniversiteye kabulde standart yetenek sınav puanları ve lisedeki akademik performans birlikte değerlendirilmektedir.

Çoklu sınavlar, lise bitirme sınavı, üniversiteye giriş sınavı gibi ulusal bir sınav ile buna ilave olarak genellikle devlet, eğitim kurumu veya bağımsız bir kuruluş tarafından yapılan performans sınavları gibi başka ilave sınavlar üniversiteye girişte esas alınmaktadır. Bu sistemi uygulayan ülkeler, aralarında bazı farklılıklar olmakla birlikte Japonya, Rusya, Fransa, İsrail, Brezilya ve Finlandiya’dır.

Sınavsız sistemde ise üniversiteye girişte bir sınav koşulu aranmamakta ve lise başarısı doğrudan üniversiteye girişte büyük ölçüde belirleyici olmaktadır. Bu sistem Norveç ve Kanada’da uygulanmaktadır. Ayrıca ABD’de bazı özel üniversiteler tarafından da sınavsız öğrenci kabulü yapılmaktadır.

Yükseköğretime giriş sistemlerinin ortaya çıkmasında devletlerin yönetim biçimi, üniversite kontenjanları, üniversitelerin özerklikleri, ülkenin öncelikleri ve kültür gibi çok sayıda etmen etkili olmaktadır. Bundan dolayı, tek bir giriş sisteminin olduğunu söylemek mümkün değildir.

Bu çalışmanın amacı, teknik bir çerçevede Türkiye’de ve bazı ülkelerde yükseköğretime giriş sistemlerinin karşılaştırılmasını sağlamaktır. Çalışma, giriş ve sonuç bölümü dâhil dört bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde, Türkiye’de yükseköğretime giriş sistemi tarihsel gelişimi içinde ele alındı. Üçüncü bölümde, özellikle farklı eleme sistemlerinin uygulandığı ülkeler seçilerek yükseköğretime giriş sistemleri analiz edildi. Sonuç bölümünde ise, tek bir giriş sisteminin olmadığı, ülkelere göre değişen biçimlerde yükseköğretim kurumlarına kayıt yapıldığı görülmüştür.

2. Türkiye’de Yükseköğretime Giriş Sistemi

1960’lı yıllara gelinceye kadar lise mezunları az olduğundan pek çok fakülte, kendisine başvuran bu mezunları sınavsız kabul etmiştir. Kontenjanlarını aşan bir taleple karşılaşan fakülteler seçme işini, genellikle şu yollardan birini izleyerek yapmıştır (ÖSYM, 2013):

- Başvuru sırasını dikkate alma ve ihtiyaç kadar adayı kabul ettikten sonra kayıtları durdurma,
- Fakültede verilen eğitimin niteliğini dikkate alarak liselerin fen ya da edebiyat kolu mezunlarını kabul etme,
- Başvuranları lise bitirme derecesine göre sıralayarak bu sıraya göre öğrenci kabul etme.

Lise mezunlarının artması ve lise dengi okul mezunlarına da yükseköğretime başvurma hakkı verilmesiyle, öğrenci seçme yöntemleri ihtiyaca cevap veremez duruma gelmiş, fakülteler kendi amaçlarına uygun giriş sınavları düzenlemeye başlamışlardır. Böylece öğrenciler, üniversite sınavlarına katılabilmek için şehirden şehire koşuşturmak zorunda kalmışlar, aynı gün veya saatlere rastlayan sınavlarda, sınavın birine katılıp diğerine katılamama durumlarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Bu durum, adaylar ve velileri arasında önemli yakınmalara yol açmıştır. Başlangıçta, bazı üniversiteler kendileri için giriş sınavları düzenlemeye başlamışlar, daha sonra bazı üniversiteler bu amaçla birlikte hareket etme yoluna gitmişlerdir. Aday sayılarındaki artış, sınavlarda çok sorulu ve objektif tip testlerin hazırlanmasını, başvurma, puanlama, seçme ve yerleştirme, sonuçları bildirme gibi işlemlerde bilgi işlem yöntem ve araçlarından yararlanılmasını gerekli kılmıştır.

1974 yılında, Üniversitelerarası Kurul, üniversiteye giriş sınavlarının tek merkezden yapılmasını uygun bulmuş ve 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 52. maddesine dayanarak 19 Kasım 1974 tarihinde Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezini (ÖSYM) kurmuştur. Üniversitelere öğrenci seçme ve yerleştirme işlemleri, 1981 yılına kadar bu merkez tarafından yürütülmüştür. Sınav, 1974 ve 1975 yıllarında aynı gün sabah ve öğleden sonra birer olmak üzere iki oturumda, 1976-1980 yıllarında aynı günde ve bir oturumda uygulanmıştır (ÖSYM, 2013).

Üniversiteye girişte uygulanan sınav, 1981 yılından itibaren ise iki basamaklı hale getirilmiştir. İki basamaklı sınav sisteminde ilk basamağı oluşturan Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) nisan, ikinci basamağı oluşturan Öğrenci Yerleştirme Sınavı (ÖYS) ise haziran ayı içinde uygulanmıştır. 1974'den itibaren adaylardan yükseköğretim programlarına ilişkin tercihleri de toplanmış ve adaylar, puanlarına ve tercihlerine göre yükseköğretim programlarına merkezi olarak yerleştirilmiştir. 1982'den itibaren de ortaöğretim kurumlarından adayların diploma notları toplanmaya başlanmış ve bu notlar Ortaöğretim Başarı Puanı (OBP) adı altında belli ağırlıklarla sınav puanlarına katılmıştır. 1987'den

itibaren, yükseköğretim programları ile ilgili tercihlerini belli alanlarda toplayan adaylara, sınavda belli testleri cevaplama, diğerlerini cevaplamama olanağı tanınmıştır. 1999'da iki basamaklı sınavın ikinci basamağı kaldırılmış, sınav ÖSS adı altında tek basamaklı bir sınav haline getirilmiştir. Aynı yıl ayrıca ortaöğretimdeki alanlardan mezun olanların aynı alandaki yükseköğretim programlarına yerleştirilmelerinde OBP'nin daha yüksek bir katsayı ile çarpılması uygulamasına da geçilmiştir. 1999'daki değişiklikte önceki yıllarda uygulanan ÖSS'de herhangi bir değişiklik yapılmamış, sınavda sorulara temel teşkil eden bilgilerde temel eğitim müfredatının üstüne çıkılmamıştır. 2006-ÖSS'de yapılan değişiklikle sınavın bir basamakta uygulanmasına devam edilmiş, ancak soruların bir kısmı önceki yıllarda olduğu gibi ÖSS tipinde sorulmuş, bir kısmı ise tüm lise müfredatı göz önünde tutularak hazırlanmıştır (ÖSYM, 2013).

3. Bazı Ülkelerde Yükseköğretime Giriş Sistemleri

3.1. Almanya

Almanya, idari anlamda 16 eyaletten oluşan federal bir cumhuriyet olduğu için eğitim hizmetlerinde yetki ve sorumluluk federal eyaletlere aittir. Federal hükümetin eğitim konusunda rolü ise oldukça sınırlıdır. Yükseköğretim sisteminde, akademik ve mesleki olmak üzere, beş tür yükseköğretim kurumu vardır. Bunlar: (1) akademik yükseköğretim; bilimsel eğitim-öğretim ve araştırma görevleri ile doktora, doçentlik gibi akademik unvanları verme yetkileri olan geleneksel üniversiteler, (2) uygulamalı bilimler; üniversiteleri olan politeknikler (fachhochschulen), (3) öğretmen yetiştirme kolejleri, (4) ilahiyat kolejleri ve (5) sanat ve müzik kolejleri (Sağlam, 2004: 8; Küçükcan ve Gür, 2009: 99-100; Yavuz, 2012: 45).

Kuruluşu ortaçağ dönemine dayanan üniversiteler geleneksel üniversiteler olarak tanımlanmaktadır. Teknik üniversiteler, sanayileşme sürecinde ortaya çıkan nitelikli insan gücü ihtiyacının karşılanması amacıyla kurulmuş ihtisas üniversiteleridir (Yavuz, 2012: 45). Üniversiteler ve politeknikler arasındaki en temel fark, bu kurumlara giriş koşullarıdır. Üniversitelere girişte ortaöğretim sonunda öğrencilere yapılan Abitur sınavındaki başarı sertifikası temel şart iken, politekniklerde ortaöğretimde hedeflediği programa uygun mesleki yükseköğretim olgunluk diploması almış olma koşulu aranmaktadır. Gymnasium adı verilen ortaöğretim seviyesindeki akademik okullar ile çok amaçlı okulların son sınıfında uygulanan Abitur sınavı, müfredat temelli bir sınav olup, Gymnasium'un son iki yılındaki okul başarısı Abitur sertifikasındaki puanın %64'ünü ve yazılı sınavlar da %36'sını oluşturmaktadır. Abitur

sınavı, öğrencinin uzmanlaştığı alanda iki yazılı sınav, isteğe bağlı bir alanda bir yazılı sınav ile seçmeli bir alanda da bir sözlü sınav olmak üzere toplam dört bölümden oluşmakta ve eyaletlerdeki eğitim bakanlıkları tarafından yapılmaktadır (Sağlam, 2004: 8, Tanrikulu, 2009:67).

Yükseköğretim öğrencilerinin 1/4'nin gittiği politekniklerde, mühendislik, mimarlık, iktisat, sosyal meslekler, yönetim, tekstil, gıda, sanat ve tasarım gibi alanlarda mesleğe yönelik programlar yürütülmektedir. Standart eğitim süresi ise dört yıldır. Bu süreye, bir veya iki dönemlik staj süresi ile üç-altı aylık diploma tezi hazırlama süresi dâhildir. Politeknik mezunları, belirli koşullarda ve ek sınavlardan başarılı oldukları takdirde doktora çalışması yapabilmektedirler (Yılmaz, 2012: 98, Sağlam, 2004: 9).

Yükseköğretime girişte bir sınırlama ve merkezi sınav uygulaması olmamakta, adaylar, doğrudan üniversiteye kayıt yaptırabilmektedir. Ancak, talebin arzı geçtiği durumlarda kontenjan sınırlaması uygulanmaktadır. Herhangi bir program için üniversitelerin çoğunluğuna kontenjan sınırlama izninin verildiği durumlarda yerleştirme, Üniversite Başvuru Merkezi (ZVS) tarafından yapılmaktadır. Bu merkezde değişik yöntemler uygulanmaktadır. Bunlar (Yılmaz, 2012:132).

- Talebin ulusal düzeyde karşılandığı durumlarda öğrencilerin %80'i ilk tercih ettikleri üniversitelere, geri kalanları ise başka üniversitelere yerleştirilmektedir.
- Talebin çok fazla olduğu programlarda genel bir seçme işlemi uygulanmaktadır. Mevcut kontenjanın %60'ı, adayların ortaöğretimdeki not ortalamalarına bakılarak, geri kalan kısmı da daha önceki yıllarda başvurup yerleştirilemeyen adaylara ayrılmaktadır. Bekleme listesindeki adayların seçiminde, adayın üniversiteye girmek için beklediği süre boyunca ne yaptığı değerlendirilir ve ciddi bir işte çalışanlara öncelik verilmektedir.
- Tıp, diş hekimliği ve veterinerlik programları için özel bir seçme işlemi uygulanmaktadır. Adayların, psikolojik yetenek sınavını geçmeleri zorunludur. Bazı durumlarda kurumlar, program ile ilgili konularda yazılı veya çoktan seçmeli giriş sınavları yapabilmektedirler.

Kontenjanlar belirlenirken göz önüne alınan ölçütler şunlardır:

- Kontenjanların %45'i, Abitur sınavlarındaki notların %55'i ile giriş sınavlarında alınan notların %45'inin toplanması ile elde edilen yerleştirme puanına göre belirlenir.

- Kontenjanların %10'u, Abitur sonuçlarına bakılmaksızın, giriş sınavlarındaki başarıya göre belirlenir.
- Kontenjanların %20'si, daha önceki yıllarda başvuran ve bekleme listesinde bulunan adaylara ayrılır.
- Kontenjanların %15'i için mülakatla aday seçilir. Mülakata, yukarıdaki ölçütlere göre başarısız olan adaylar başvurabilir. Mülakata çağrılacak adaylar kura ile belirlenir. Mülakata çağrılanların yaklaşık 1/3'ü yükseköğretime kabul edilir.
- Kontenjanların %10'u ise yabancı uyruklulara, başka programlardan mezunlara v.b. ayrılır. Adayların üniversitelere yerleştirilmelerinde, başvuru formunda belirttikleri tercihleri göz önünde bulundurulur. Ancak, talebin fazla olduğu durumlar için aşağıdaki öncelik sırası uygulanır:
 - a) Özürlü öğrenciler,
 - b) Evli öğrenciler, çocuklu öğrenciler,
 - c) Üniversiteyi özel bir nedenle tercih eden öğrenciler,
 - d) Ebeveynleri ile birlikte oturan öğrenciler,
 - e) Diğer öğrenciler.

2012/13 akademik yılında; 108 üniversite, 215 kolej, 52 sanat okulu, 29 idari bilimler, 17 teoloji (din bilimleri) ve 6 eğitim fakültesi olmak üzere toplam 427 yükseköğretim kurumu faaliyette bulunmaktadır.

3.2. Danimarka

Danimarka'da 2006 yılından itibaren sadece lisans eğitimi sağlayan yükseköğretim kurumları yerine araştırma ve mesleki istihdama yönelik akademi statüsünde yükseköğretim kurumlarının yaygınlaştırılması için çalışmalar yapılmıştır. 2007'den itibaren yükseköğretim kurumları kendi aralarında hizmet ve görev paylaşımına gitmişlerdir. 8 Üniversite, 32 Sanat ve Tasarım Fakültesi, 12 Kolej ve 32 Meslek Akademisi, 19 Polis Akademisi olmak üzere toplam 103 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Bu kurumlarda, lisans eğitimi (3 yıl), yüksek lisans (2 yıl) ve doktora (3 yıl) programları ve araştırma hizmetleri için uzun süreli programlar uygulanmaktadır. Sanat ve tasarım üniversitelerinde görsel sanatlara yönelik programların yanı sıra mimari ve tasarım hizmetlerine yönelik programlar; üniversite kolejlerinde eğitim fakültesi, çevre bilimleri, mühendislik ve hemşirelik gibi mesleki

faaliyetlere yönelik 3-4 yıl süren programlar uygulanmaktadır. Meslek akademilerinde muhasebe, işletmecilik ve bilgisayar gibi doğrudan meslek kazandırmaya yönelik 1,5-2 yıl gibi kısa süren programlar uygulanmaktadır (Study in Denmark, 2013).

Yükseköğretime girişte öğrenciler dokuzuncu sınıfta yedi dersten Eğitim Bakanlığı tarafından yazılı olarak düzenlenen bir merkezi bitirme sınavına girerler. Bu dersler Danca (Danimarka dili), İngilizce, fizik, kimya, matematik ile sosyal bilimler ve fen bilimleri alanlarından her öğrenci için kura ile belirlenen birer dersten oluşur. Merkezi olarak yapılan sınava ek olarak; Danca, İngilizce, fizik ve kimya öğretmenleri tarafından sözlü sınavlar şeklinde yapılmaktadır. Ayrıca bazı derslerden belirli sınıf düzeylerinde merkezi sınavlar yapılarak öğrencilerin gelişimi ve öğretim programlarının uygulamaları izlenir ve değerlendirilir. Örneğin Danca dili dersinden iki, dört ve altıncı sınıflarda, matematik dersinden üç ve altıncı sınıflarda merkezi sınavlar yapılmaktadır (TED, 2010: 69).

Yükseköğretim kurumlarının uyguladıkları programlara göre değişmekle birlikte, başvuru koşullarında genel ve özel şartlar olmak üzere birtakım belirleyici kurallar uygulanmaktadır. Kısa Süreli Programlara başvuru koşulu olarak ortaöğretim seviyesinde yapılan yeterlilik sınavından başarılı olma şartı bulunmaktadır. Orta süreli programlara başvurabilmek için bu programlara yönelik yapılan sınavlarda başarı sağlamış olma genel şartı aranmaktadır. Uzun süreli programlara başvuruda bulunabilmek için kısa ve orta süreli programlardaki genel şartları yerine getirmenin yanı sıra ilgili üniversite tarafından hazırlanan sınavda da başarılı olunması gerekmektedir. Örneğin, sinema ve gazetecilik gibi lisans eğitimi veren üniversitelerde bu programlara yönelik farklı sınav ve test teknikleri uygulanmaktadır (EA&CEA, 2013).

3.3. İngiltere

İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda devletlerinden oluşan Birleşik Krallıkta merkezi hükümet eğitim hizmetlerini yerel yönetimlere bırakmıştır. Üniversitelerin tamamı ise özel sektör tarafından idare edilmektedir. İngiltere'nin, metin olarak düzenlenmiş bir anayasası olmadığı kabul edilir. Bunun yerine, Parlamento'nun çıkardığı yasalar, ülkenin gelenekleri ve mahkeme kararlarına dayalı kurallar dizisi mevcuttur. Dolayısıyla, yükseköğretim konusunda anayasal bir düzenleme de bulunmamaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 106).

Üniversiteler arasında eski ve yeni üniversite şeklinde bir ayırım yapılmaktadır. Eski üniversiteler ile 1992 öncesinde kurulan üniversiteler kastedilmektedir. Bu üniversiteler de kendi aralarında üç grup halinde incelenmektedir. Birinci grup, ülkenin ilk üniversiteleri olan

Oxford ve Cambridge üniversiteleridir. 1992’de yapılan yasal bir düzenleme ile politeknik olarak adlandırılan okullara, üniversite statüsü verilerek yeni üniversiteler olarak kabul edilmiş ve böylece İngiliz yükseköğretim sistemindeki ikili yapı ortadan kalkmıştır. 1992 yılından itibaren yükseköğretim hizmeti sadece üniversite kurumu üzerinden yapılandırılmaya başlamıştır (Yavuz, 2012: 54-55).

Bu kurumlara yerleştirme, merkezi olarak Üniversite ve Kolej Başvuru Merkezi (UCAS) tarafından yapılmaktadır. Kurumlar, öğrenci kabulünde izleyecekleri politikayı kendileri belirler. Kontenjan sayıları, Yükseköğretim Kurulu (HEFCE) tarafından üniversitelere dağıtılan mali desteğe göre belirlenir. Adaylar, başvuru formunda altı tercih belirtirler. Tercihlerde öncelik sırası yoktur. Başvuru formu UCAS’a gönderildikten sonra altı kopya olarak çoğaltılıp ilgili üniversitelere gönderilir. Yükseköğretim kurumları, başvuruları kendi kabul koşullarına göre değerlendirir. Bazıları adaylarla mülakat yapmakta, tüm öğretmen yetiştirme programlarına kabul için mülakat zorunlu olmaktadır. Üniversitelerin adayları kabul edip etmedikleri yönündeki kararları, UCAS aracılığıyla adaylara bildirilir. Sınavlar yaz aylarında yapıldığı için, adaylara yapılan teklifler koşulludur ve üniversiteye başlamadan bu koşulların yerine getirilmesi gerekir. Programlara kabul için en az GCE A düzeyinde iki dersten başarılı olmak gerekir. İş ve Teknoloji Konseyi Yüksek Ulusal Diploma (BTEC HND) programlarına başlayabilmek için GCE A düzeyi veya eşdeğeri bir derste başarılı olmak yeterlidir. Adaylar, kendilerine yapılan olumlu tekliflerin en fazla iki tanesini kabul edebilir. Bunlardan birincisi ciddi kabul olarak, diğeri ise ilk teklifin gerçekleşmemesi durumunda sigorta olarak algılanır. Adayların cevapları, yine UCAS aracılığıyla kurumlara bildirilir. Yaz aylarında sınav sonuçları belli olur ve sonuçlar kurumlara genellikle UCAS, bazı durumlarda da aday tarafından bildirilir. Adayın kaydı, koşulların sağlanması durumunda kesinleşmiş olur. Giriş koşullarını sağlayamayan adaylar, ancak yer kalması halinde kabul edilebilir. Aday, birinci tercihinin gerçekleşmesi durumunda, ikinci tercihinden vazgeçer. Her iki tercihinde de yerleştirilemeyen ancak kabul için minimum koşulları taşıyan adaylar, kontenjanlarda boş kalan yerler için daha ilerideki bir tarihte tekrar başvuru yapabilirler (TED, 2010; Yılmaz, 2012 :135).

3.4. Fransa

Fransa’da 1984 yılında değiştirilen yükseköğretim yasası ile üniversite yönetimi, özerklik ve katılım ilkeleri etrafında şekillendirilerek, her üniversite, yönetim, eğitim ve finans yönlerinden özerk kılınmıştır (Küçükcan ve Gür, 2009: 103). Ülkedeki yükseköğretim kurumları, değişik bakanlıklara bağlıdır. Belli bir alanda ihtisaslaşmış yükseköğretim kurumu

olan yüksekokulların bazıları, faaliyet gösterdikleri alanın ilgili bakanlığına bağlı olarak kurulmuşlardır. Dolayısıyla bünyesinde yüksekokul bulunan savunma, kültür, tarım ve sanayi bakanlıkları da sistemin aktörleri arasında yer almaktadır. Yükseköğretim ve Araştırma Bakanlığı'na danışmanlık yapan istişare kurullar ile üniversiteler ve yüksekokulların kendi aralarında meydana getirdikleri çeşitli üst yapılar da yükseköğretim sisteminin diğer kurumları olmaktadır (Yavuz, 2012:50).

Yükseköğretim seviyesinde eğitim veren kurumları dört ana başlıkta sıralamak mümkündür. Bunlar (Fransa Yükseköğretim ve Araştırma Bakanlığı):

- Üniversiteler, kendi bünyelerinde enstitü, öğretmen okulları ve kısa süreli eğitim veren teknik okulları olmak üzere üç ayrı yapıya sahiptir.
- Kolejlere hazırlık, kolejlere kayıt olabilmek için öğrencilerin başarılı olmaları gereken sınıflardır. Hazırlık sınıflarında kayıtlı öğrenci sayısının fazla olması ve bu okullara alınacak öğrenci sayısının belirli kriterlere sahip olmasından dolayı öğrenciler arasında rekabetin aşırı olduğu görülmektedir.
- Kolejler, hazırlık sınıflarında başarılı olan öğrencilerin eğitimlerine devam ettikleri beş yıllık akademik dönemi kapsamaktadır. Bunlar, mühendislik, veterinerlik ve mesleki eğitim veren kurumlardır.
- Araştırma Merkezleri ve Enstitüler, uluslararası bilimsel çalışmalarda bulunmak üzere başta üniversiteler olmak üzere tüm yükseköğretim kurumları arasında koordinasyonu ve dinamik çalışmayı sağlamak için kurulmuştur. Yükseköğretim kurumlarının yaptıkları her türlü akademik araştırmalarda kurumlar arası bilgi paylaşımı, eğitim olanaklarının tesisi ve güç birliği temel amaçları arasındadır. 26 araştırma merkezi bünyesinde yaklaşık 60 üniversite, ayrıca birçok teknik okul, enstitü ve hastane bulunmaktadır.

Yükseköğretime girebilmenin temel koşulu liselerden alınan “olgunluk diploması (baccalauréat)”dır. Üniversitelere, liseden genel eğitim olgunluk diploması almış olan öğrenciler, olgunluk dalına uygun programlara sınavsız alınırlar. Grandes Écoles (Büyük Okullar) gibi seçkin okullara kayıt yaptırabilmek için ise yapılan sınavlarda başarılı olmak gerekmektedir. Fen bilimleri, sosyal ve ekonomik bilimler ile edebiyat olmak üzere üç alanda yapılan sınavlar klasik formatta (açık uçlu) yapılmaktadır. Genel ve teknoloji liseleri, öğrencilerini genel ve teknoloji alanında olgunluk sınavı (baccalauréat) için hazırlarken, meslek liseleri de öğrencilerini meslek alanında olgunluk için hazırlamaktadırlar. Ancak

meslek lisesi olgunluk sertifikasına sahip bir öğrenci, iki yıl daha eğitim alarak genel alanda olgunluk sertifikası alabilmektedir (Sağlam, 2004:10, Küçükcan ve Gür, 2009:104).

2012 yılı itibarıyla Fransa’da yükseköğretim seviyesinde eğitim-öğretim hizmeti sunan 74 üniversite, 106 teknoloji enstitüsü, 12 büyük okul ve 449 kolej hazırlık kurumu bulunmaktadır (Fransa Yükseköğretim ve Araştırma Bakanlığı).

3.5. Hollanda

Hollanda’da yükseköğretim kurumları Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyette bulunmaktadır. Mesleki eğitim ve araştırma üniversiteleri olmak üzere ikili bir yükseköğretim sistemi bulunmaktadır. Mesleki yükseköğretim, 1968’deki Ortaöğretim Kanunu ile kurulmuştur. Yükseköğretimde bulunan öğrencilerin 1/3’ü araştırma üniversitelerinde, diğer kısmı ise meslek yüksekokullarına kayıtlıdır ve programlar arası geçiş mümkündür (Doğramacı, 2007:40).

Yükseköğretime gitmek isteyen öğrenciler için herhangi bir sınav uygulanmamaktadır. Ancak, yükseköğretime başvuran öğrencilerden genel veya mesleki ortaöğretim diplomasına sahip olma koşulu aranmaktadır. Herhangi bir yükseköğretim kurumunda öğrenci olabilmek için başvurular, Aralık ayı ortasıyla 30 Nisan tarihleri arasında yapılır. Adaylar iki tercih yapabilirler. Mayıs ayı başına kadar arz ile talep arasındaki fark kapatılamazsa, kimlerin yükseköğretim kurumlarına yerleştirileceğine kura ile karar verilir. Adaylar, ortaöğretime bitirme notlarına göre altı kategoriye ayrılır. Yedinci kategori, yabancı öğrenciler içindir. Kura işlemi 25 Eylül’de sona erer. Yerleştirilemeyen öğrencilerin bir sonraki yıl tekrar başvurma hakkı bulunmaktadır (Kesik, 2005:81, Yılmaz, 2012:134).

Üniversitelerde uygulanan akademik yükseköğretim programları için altı yıllık genel ortaöğretim programını bitirmiş olma koşulu vardır. Bu programlara öğrenciler, merkezi sistemle yerleştirilirler. Ayrıca girilmek istenen programın özelliğine göre özel seçme koşulları da uygulanmaktadır. 400’e yakın mesleki yükseköğretime ise beş veya altı yıllık genel ortaöğretim diploması veya mesleki ortaöğretim diploması almış öğrenciler kabul edilmektedir (Sağlam, 2004:13).

Hollanda yükseköğretim sisteminde, 14’ü üniversite, 51’i kolej olmak üzere toplam 65 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır.

3.6. Avusturya

Avusturya'nın en eski ve en büyük üniversitesi 1365 yılında kurulan Viyana Üniversitesi'dir. Bu üniversitede verilen eğitimler dini düşüncenin etkisinde ve din adamlarının önderliğinde gelişmiştir. 1960 yılına gelinceye kadar genellikle orta veya yüksek gelir seviyesine sahip ailelerin çocukları yükseköğretim kurumlarından eğitim almaktaydı. Ayrıca, yükseköğretim seviyesinde eğitim alan öğrencilerin cinsiyetleri açısından değerlendirilmelerinde erkek öğrencilerin sayıca fazla olduğu görülmekteydi. 1960'lı yıllarda yükseköğretime kayıtlı öğrenci sayısı yaklaşık 19.000 iken, 1962 yılında çıkarılan reform niteliğindeki yasaların sonucunda 1990'lı yılların başında yükseköğretimde kayıtlı öğrenci sayısının 200.000'i geçmiş olduğu görülmüştür. 2008'e kadar yükseköğretimdeki öğrencilerden her dönem için Avusturya vatandaşlarından 366 €, Avusturya vatandaşı olmayanlardan ise yaklaşık 700 € öğrenim ücreti talep edilmekteydi. 2008'de ise AB ülkeleri ile yapılan protokol kapsamında başta Avusturya vatandaşları olmak üzere AB vatandaşı olan yükseköğretimdeki öğrencilerden ücret alınmasına son verilmiştir (Wikipedia, 2013).

Yükseköğretim seviyesinde eğitim veren kurumların başında devlet okulları gelmektedir. 2001 yılından itibaren yükseköğretimdeki devlet tekeli kaldırılmış ve özel teşebbüslerin de üniversite açabilmelerine imkân tanınmıştır. Böylece 2012 akademik yılı itibarıyla 22'si kamu, 13'ü özel olmak üzere toplam 35 üniversite, 17 eğitim fakültesi ve 21 uygulamalı bilimler akademisi tarafından yükseköğretim hizmeti verilmektedir (OEAD, 2013).

Uygulamalı Bilimler Akademisi'nde mesleki becerilerin kazandırılması ve geliştirilmesi amacıyla sadece uzmanlık gerektiren belli branşlarda eğitim-öğretim vermektedir. Bu eğitimlerin başında, bilim teknolojileri, mühendislik, ekonomi, askeri ve güvenlik ile sanat eğitimleri gelmektedir. 3 yıl süren bir lisans eğitimi mevcut olmakla birlikte bu kurumlarda eğitim gören öğrencilerin çoğunluğu master seviyesinde eğitimlerini tamamlamaktadırlar. Öğretmenlik Kolejlere ise sadece öğretmen yetiştirmek için açılmış üniversite statüsündeki eğitim kurumlarıdır. Zorunlu eğitimin devlet tarafından finanse edilmesi ve önceki dönemlere nazaran zorunlu eğitime tabi tutulacak yaş sınırının arttırılmasından dolayı, artan talebi karşılamak için devlet tarafından organize ve finanse edilen kurumlardır. Akademide öğrenci olabilmek için, ilgili yükseköğretim kurumunun açacağı özel giriş sınavlarında başarı sağlamak gerekmektedir (OEAD, 2013).

4. Sonuç ve Değerlendirme

Yükseköğretim talebi, eğitimin, bireye ve topluma sağladığı faydalardan dolayı birçok ülkede sürekli ve yoğun bir şekilde artmaktadır. Bireylerin yükseköğretim talebi, işsizlik ve istihdam oranları, ailenin sosyo-ekonomik durumu, doğrudan ve dolaylı eğitim maliyetleri, bu maliyetleri karşılayacak ek finansman kaynaklarının temini, yaşam boyu daha yüksek kazanç, az gelişmiş ülkelerdeki eğitim algısı, teknolojideki hızlı gelişmeler, nüfus artışı ve toplumsal itibar gibi faktörler etkili olmaktadır. Özellikle, gelişmiş ülkelerde akademik niteliklerin ve eğitim boyunca kazanılan becerilerin başarı için gerekli olduğunun farkına varan yükseköğretim çağ nüfusu dışındaki 25 yaş üstü nüfusun yükseköğretime olan ilgisi yükseköğretim talebini arttırmıştır.

Yükseköğretim arzı ise, yükseköğretim kurumu sayısı ve kontenjanları ile ifade edilmektedir. Hükümetler, hem toplumsal talebin ortaya çıkardığı siyasal baskı hem de yükseköğretimin toplumsal, kültürel ve ekonomik faydalar sağlaması nedeniyle yükseköğretim talebini karşılamaya çalışmaktadırlar.

Dünya Bankası, UNESCO ve OECD raporlarına göre, Dünya’da yükseköğretim gören öğrenci sayısı 1985 yılında yaklaşık 20 milyon, 1990’da 26 milyon, 1995’de 38 milyon, 2001’de de 85 milyondur. 2020’de ise 200 milyon düzeyine ulaşacağı öngörülmektedir.

Birçok ülke anayasasında bireyin istek ve yetenekleri doğrultusunda en üst düzeyde eğitim görmesi bireyin bir yurttaşlık hakkı, bunun sağlanması da devletin bir görevi olarak sayılsa da yükseköğretim arzının talebi karşılayamaması, üniversitede okumak isteyenlerin arasından en istekli ve en nitelikli olanların belirlenmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu zorunluluk, çeşitli eleme sistemlerini yaratmıştır. Yükseköğretim görmek isteyenlerin ortaöğretim birikimlerinin sınırdığı bu eleme sistemleri, ya yoğun talebe karşı yükseköğretim kurumlarının sınırlı kapasiteye sahip oldukları ülkelerde belli sayıda en iyi öğrenciyi seçmek, ya da kimi ülkelerde yükseköğretim kurumlarında kapasite sınırlılığı olmamasına karşın, daha nitelikli öğrenci kitlesini seçmek için uygulanmaktadır.

Bu sistemlerin ortaya çıkmasında devletlerin yönetim biçimi, üniversite kontenjanları, üniversitelerin özerklikleri, ülkenin öncelikleri ve kültür gibi çok sayıda etmen etkili olmaktadır. Bundan dolayı, tek bir giriş sisteminin olduğunu söylemek mümkün değildir.

Bazı ülkeler sadece ortaöğretim diploma notuna ve/veya bazı niteliklere bakarak öğrenci kabul etmekte, bazı ülkeler merkezi bir sistemle giriş sınavı uygulamakta, bazı ülkelerde de belirli fakülteler için giriş sınavı uygulamaktadır. Mesela, Hollanda, İtalya ve Almanya’da bazı

fakülteler için giriş sınavı uygulanmaktadır. Giriş sınav şartı olmayan fakültelerde ise adayın ortaöğretim diploma notu önemlidir. Türkiye ve İngiltere, merkezi sistemle giriş sınavı uygulamaktadır.

Kaynakça

- Doğramacı, İ.** (2007). *Türkiye’de ve Dünya’da Yükseköğretim Yönetimi*. Ankara: Meteksan AŞ.
- EACEA.** (2013). Eğitim-Öğretim. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Denmark:Overview> (Erişim Tarihi: 20.05.2013)
- Kesik, A.** (2005). *Yükseköğretimde Yeni Bir Finansman Modeli Önerisi: Bütünsel Model*. Maliye Bakanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayın No:2003/362, Ankara
- Küçükcan, T. ve Gür, B.S.** (2009). *Türkiye’de Yükseköğretim Karşılaştırmalı Bir Analiz*. Ankara: Seta Yayınları.
- Sağlam, M.** (2004). *Avrupa Birliği Ülkelerinde Yükseköğretime Giriş Sistemi*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Study in Denmark.** (2013). *Danimarka’da Yükseköğretim ve Eğitim Seçenekleri*. <http://studyindenmark.dk/study-in-denmark/study-options> (Erişim Tarihi: 28.10.2013)
- ÖSYM.** (2013). *Tarihsel Gelişme*. <http://www.osym.gov.tr/belge/1-2706/osym---tarihsel-gelisme.html> (Erişim Tarihi: 12.12.2013)
- Tanrıkulu, D.** (2009). *Yükseköğretime Erişimin Değerlendirilmesi ve Türkiye İçin Politika Önerileri*. Uzmanlık Tezi, Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
- Türk Eğitim Derneği (TED).** (2010). *Ortaöğretime ve Yükseköğretime Geçiş Sistemi*. Ankara: Duman Ofset.
- Yavuz, M.** (2012). *Yükseköğretim Yönetiminde Dönüşüm ve Türkiye İçin Alternatif Yönetim Modeli Önerisi*. Uzmanlık Tezi, Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
- Yılmaz, M (Ed).** (2012). *Neden Üniversite Reformu? Yarım Kalmış Bir Reform Taslağı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ministère De L’enseignement Supérieur Et De La Recherche. Yükseköğretim. <http://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/pid24573/enseignement-superieur.html> (Erişim Tarihi: 28.10.2013)
- Wikipedia.** (2013). *Avusturya Yükseköğretim*. <http://en.wikipedia.org/wiki/Austria> (Erişim Tarihi: 23.11.2012)